

Категорія справи № 405/3360/17: **Цивільні справи (з 01.01.2019); Справи позовного провадження; Справи у спорах про недоговірні зобов'язання, з них; про відшкодування шкоди, з них.**

Надіслано судом: **не визначено**. Зареєстровано: **10.11.2021**. Оприлюднено: **10.11.2021**.

Дата набрання законної сили: **01.11.2021**

Номер судового провадження: **61-9545ск21**

Верховний
Суд

Постанова

Іменем України

01 листопада 2021 року

м. Київ

справа № 405/3360/17

провадження № 61-9545сво21

Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду:

судді-доповідача - Висоцької В. С.

суддів: Гулька Б. І., Крата В. І., Луспеніка Д. Д., Синельникова Є. В., Фаловської І. М., Червинської М. Є.,

розглянув справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, третя особа - Кропивницька міська рада, про відшкодування моральної шкоди, збитків, спричинених порушенням права і невиконанням судового рішення, за касаційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Кропивницького апеляційного суду від 14 травня 2021 року у складі колегії суддів: Чельник О. І., Єгорової С. М., Письменного О. А.,

учасники справи:

позивач - ОСОБА_1,

відповідачі: ОСОБА_2, ОСОБА_3,

третя особа - Кропивницька міська рада,

ОПИСОВА ЧАСТИНА

Короткий зміст позовних вимог, процесуальні дії суду першої інстанції

У червні 2017 року ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом

до ОСОБА_2, ОСОБА_3 про відшкодування моральної шкоди, збитків, спричинених порушенням права і невиконанням судового рішення.

Ухвалою Ленінського районного суду міста Кіровограда від 29 червня 2017 року позов прийнято до розгляду та відкрито провадження у справі, вирішено питання про забезпечення позову.

Ухвалою Ленінського районного суду міста Кіровограда від 07 червня 2018 року до участі в справі як третю особу залучено Кропивницьку міську раду.

Ухвалою Ленінського районного суду міста Кіровограда від 22 вересня 2020 року підготовче судове засідання закрито, а справу призначено

до розгляду по суті.

27 листопада 2020 року ОСОБА_1 подав до суду заяву про збільшення позовних вимог.

Короткий зміст рішення суду першої інстанції

Ухвалою Ленінського районного суду міста Кіровограда від 15 квітня 2021 року відмовлено ОСОБА_1 у прийнятті заяви про збільшення позовних вимог від 27 листопада 2020 року.

Ухвала суду першої інстанції мотивована тим, що у підготовчому судовому засіданні 22 вересня 2020 року позивач позов підтримав

та подав заяву про збільшення позовних вимог, представник відповідача ОСОБА_3 позов не визнав. За участі позивача та з урахуванням його думки підготовче провадження у справі закрито, справа призначена до розгляду по суті. Проте лише 27 листопада 2020 року позивач подав заяву про збільшення позовних вимог.

Посилаючись на пункт 2 частини другої статті 49 ЦПК України

та враховуючи, що розгляд цієї справи проводиться за правилами загального позовного провадження, суд першої інстанції дійшов висновку про наявність підстав для відмови у прийнятті до розгляду заяви позивача про збільшення позовних вимог від 27 листопада

2020 року.

Короткий зміст судового рішення суду апеляційної інстанції

ОСОБА_1 не погодився з ухвалою суду першої інстанції, оскаржив її в апеляційному порядку.

Ухвалою Кропивницького апеляційного суду від 14 травня 2021 року апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Ленінського районного суду міста Кіровограда від 15 квітня 2021 року повернуто заявнику.

Ухвала апеляційного суду мотивована тим, що відповідно до частини другої статті 352 ЦПК України ухвала суду першої інстанції оскаржується в апеляційному порядку окремо від рішення суду у випадках, передбачених статтею 353 цього Кодексу. Окремо від рішення суду можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції, вказані у частині першій статті 353 ЦПК України. Аналіз статті 353 ЦПК України дає підстави для висновку, що оскаржувана ухвала

про відмову у прийнятті заяви про збільшення позовних вимог не входить до переліку ухвал, які можуть бути оскаржені окремо від рішення суду.

Згідно з частиною другою статті 353 ЦПК України заперечення на ухвали, що не підлягають оскарженню окремо від рішення суду, включаються

до апеляційної скарги на рішення суду. Відповідно до пункту 4 частини п'ятої статті 357 ЦПК України апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції, якщо скаргу подано на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду. Таким чином, апеляційний суд дійшов висновку, що апеляційна скарга підлягає поверненню особі, яка її подала.

Суд апеляційної інстанції вказав, що повернення апеляційної скарги на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду,

не порушує конституційного права позивача на апеляційне оскарження, оскільки така ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку одночасно із рішенням суду.

Короткий зміст вимог касаційної скарги

У касаційній скарзі, поданій у червні 2021 року, ОСОБА_1 просить скасувати ухвалу суду першої інстанції та ухвалу апеляційного суду, справу передати до суду першої інстанції для вирішення питання

про прийняття до розгляду збільшених позовних вимог, посиляючись на порушення судом норм процесуального права.

Ухвалою Верховного Суду від 23 червня 2021 року відмовлено

у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою ОСОБА_1 в частині касаційного оскарження ухвали Ленінського районного суду міста Кіровограда від 15 квітня 2021 року про відмову у прийнятті заяви про збільшення позовних вимог.

Узагальнені доводи особи, яка подала касаційну скаргу

Касаційна скарга мотивована тим, що апеляційний суд дійшов помилкового висновку про те, що ухвала суду першої інстанції про відмову у прийнятті заяви про збільшення позовних вимог не підлягає апеляційному оскарженню.

Апеляційний суд не звернув уваги на те, що неприйняттям заяви

про збільшення позовних вимог та відмовою в апеляційному перегляді ухвали суду першої інстанції порушено законний інтерес позивача щодо повного захисту його прав у межах однієї судової процедури, уникнення необхідності звернення до суду з іншими позовами.

Суд апеляційної інстанції вказав, що окремо від рішення суду можуть бути оскаржені в апеляційному порядку лише ухвали суду першої інстанції, перелічені у частині першій статті 353 ЦПК України, до переліку яких оскаржена ухвала суду першої інстанції не відноситься. Проте

у пункті 16 частини першої статті 353 ЦПК України передбачено право

на апеляційне оскарження окремо від рішення суду ухвали суду першої інстанції щодо залишення позову (заяви) без розгляду. Апеляційний

суд не досліджував те, що при вирішенні питання розгляду заяви

про збільшення позовних вимог, суд першої інстанції не застосував норми статей 174, 182, частини шостої статті 185, статті 222 ЦПК України, що є порушенням процесуального законодавства.

Позивач вказує, що процесуальне питання щодо відмови у розгляді заяви про збільшення позовних вимог вже вирішувалось Верховним Судом у постанові від 24 липня 2020 року у справі № 2040/5300/18. Крім того, схожий висновок викладено у постанові Верховного Суду від 02 жовтня 2019 року у справі № 808/6650/14.

На переконання позивача, аналіз пункту 16 частини першої статті 353, частини дев'ятої статті 10, статті 185 ЦПК України свідчить, що скарги окремо від рішення суду першої інстанції подаються не тільки на ухвалу про залишення позову, але і будь-якої заяви, без розгляду, фактичну відмову у прийнятті. У разі відсутності закону, що регулює відповідні правовідносини, суд застосовує закон, що регулює подібні правовідносини (аналогія закону), а за відсутності такого закону

суд виходить із конституційних принципів і загальних засад права (аналогія права). Про повернення позовної заяви суд постановляє ухвалу, яку може бути оскаржено. За таких обставин, апеляційний

суд повинен був відкрити апеляційне провадження та перевірити законність постановленої ухвали суду першої інстанції про відмову у прийнятті заяви про збільшення позовних вимог.

У касаційній скарзі міститься клопотання про передачу справи

на розгляд Великої Палати Верховного Суду, яке обґрунтоване наявністю процесуальних проблем у правозастосовчій практиці та формування єдиних правових позицій у подібних правовідносинах.

Доводи інших учасників справи

Інші учасники справи не скористались своїм правом на подання відзиву на касаційну скаргу.

Надходження касаційної скарги до суду касаційної інстанції

Ухвалою Верховного Суду від 23 червня 2021 року відкрито касаційне провадження за касаційною скаргою ОСОБА_1 в частині касаційного оскарження ухвали Кропивницького апеляційного суду від 14 травня 2021 року про повернення апеляційної скарги, справу витребувано

із суду першої інстанції.

Ухвалою Верховного Суду від 08 вересня 2021 року справу призначено до судового розгляду.

Ухвалою Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 15 вересня 2021 року справу передано на розгляд Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду.

Ухвалою Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 25 жовтня 2021 року справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 , ОСОБА_3 , третя особа - Кропивницька міська рада, про відшкодування моральної шкоди, збитків, спричинених порушенням права і невиконанням судового рішення, прийнято

до розгляду.

Мотиви передачі справи на розгляд Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду

Передаючи справу на розгляд Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду, колегія суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду виходила із того, що відповідно до частини другої статті 352 ЦПК України ухвала суду першої інстанції оскаржується в апеляційному порядку окремо від рішення суду у випадках, передбачених статтею 353 цього Кодексу.

У статті 353 ЦПК України визначено вичерпний перелік ухвал суду першої інстанції, які підлягають апеляційному оскарженню окремо

від рішення суду, та не передбачено можливості такого оскарження ухвали суду першої інстанції про відмову у прийнятті до розгляду заяви про збільшення розміру позовних вимог.

Згідно з пунктом 4 частини першої статті 357 ЦПК України апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції також, якщо скаргу подано на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду.

Апеляційний суд з дотриманням вимог процесуального права дійшов обґрунтованого висновку про повернення апеляційної скарги

ОСОБА_1 , оскільки ухвала суду першої інстанції про відмову

у прийнятті заяви про збільшення розміру позовних вимог відповідно

до положень ЦПК України не входить до переліку ухвал, визначеного статтею 353 ЦПК України, на які можуть бути подані скарги окремо від рішення суду.

Крім того, зазначена ухвала не перешкоджає реалізації права позивача на звернення за судовим захистом шляхом пред'явлення позову в частині, на яку збільшено первісні позовні вимоги.

Схожий висновок викладено в ухвалі Великої Палати Верховного Суду від 12 червня 2019 року у справі № 761/23218/17 (провадження

№ 14-172цс19) та у постанові Верховного Суду у складі Об'єднаної Палати Касаційного цивільного суду від 12 вересня 2018 року у справі

№ 752/1016/17 (провадження № 61-19138сво18), де зроблено висновок, що право на апеляційне оскарження учасники справи можуть реалізувати у порядку, визначеному процесуальним законом,

не зловживаючи їхніми процесуальними правами у спосіб подання апеляційної скарги на ухвалу, що не може бути оскаржена до ухвалення рішення по суті спору й окремо від такого рішення.

Доводи касаційної скарги про те, що відмова апеляційного суду

у відкритті апеляційного провадження є порушенням права на судовий захист, є безпідставними, оскільки практика Європейського суду з прав людини щодо застосування статті 6 Конвенції про захист прав людини

і основоположних свобод визнає, що доступ до суду не є абсолютним

і національним законодавством може обмежуватись, зокрема

для дотримання правил судової процедури і це не є порушенням права на справедливий суд (рішення у справі «Станков проти Болгарії» від 12 липня 2007 року).

Заява про збільшення позовних вимог не є за своєю суттю позовною заявою, оскільки нею змінюється лише предмет або підстава позову. Водночас подання заяви, якою одночасно змінюється підстава

та предмет позову, фактично, є пред'явленням нового позову. У ситуації, що склалася, порушення права на судовий захист немає, оскільки,

як вже зазначалось, позивач не позбавлений можливості заявити

(за наявності для цього підстав) інший позов в частині, яка не охоплена первісними вимогами.

Наведені у касаційній скарзі доводи по своїй суті зводяться

до неправильного тлумачення заявниками норм цивільного процесуального законодавства України та правильність висновків апеляційного суду не спростовують. Ураховуючи наведене,

суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про повернення апеляційної скарги на підставі пункту 4 частини першої статті 357 ЦПК України.

Відповідно до частини четвертої статті 263 ЦПК України при виборі

і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування відповідних норм права, викладені в постановках Верховного Суду.

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 08 квітня 2021 року у справі справа № 177/1251/18 (провадження № 61-19172св20) зроблено висновок, що апеляційний суд з дотриманням вимог процесуального права дійшов обґрунтованого висновку про відмову у відкритті апеляційного провадження на ухвалу суду першої інстанції про відмову

у прийнятті заяви про збільшення розміру позовних вимог, оскільки така ухвала відповідно до положень ЦПК України не входить до переліку ухвал, визначеного статтею 353 ЦПК України, на які можуть бути подані скарги окремо від рішення суду. Крім того, зазначена ухвала

не перешкоджає реалізації права заявника на звернення за судовим захистом шляхом пред'явлення позову.

Аналіз практики Верховного Суду щодо застосування частини другої статті 353 ЦПК України свідчить, що Верховним Судом зроблено висновок про можливість апеляційного оскарження окремо від рішення суду ухвали суду першої інстанції про повернення заяви про уточнення (збільшення) позовних вимог. Тобто існує інший підхід до вирішення зазначеного питання.

Так, у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 03 квітня 2019 року у справі

№ 369/11526/16-ц (провадження № 61-44511св18) вказано,

що апеляційне провадження є важливою процесуальною гарантією захисту прав і охоронюваних законом інтересів осіб, які брали участь у розгляді справи у випадках та порядку, встановлених ЦПК України. Згідно з пунктом 6 частини першої статті 353 ЦПК України окремо

від рішення суду можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції щодо повернення заяви позивачеві (заявникові). Апеляційний суд зазначеного не врахував та дійшов передчасного висновку про повернення апеляційної скарги, оскільки не перевіряв,

чи передбачена процесуальним законодавством можливість суду відмовити у прийнятті позовної заяви з підстав, зазначених в ухвалі суду першої інстанції, та чи не є ця ухвала за своїм змістом ухвалою

про повернення заяви позивачам. Не з'ясуванням судом вказаних обставин та формальне зазначення про те, що місцевий суд відмовив у прийнятті позовної заяви, хоча норми ЦПК України такої дії

не передбачають, свідчить про обмеження реалізації права заявників на апеляційне оскарження судового рішення.

Отже, існує різна практика вирішення судом касаційної інстанції питання щодо можливості оскарження в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції про повернення заяви про збільшення розміру (уточнення) позовних вимог.

Колегія суддів Верховного Суду у складі Другої судової палати Касаційного цивільного вважала відступити від висновку щодо застосування статей 352, 353 ЦПК України, який викладено у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 03 квітня 2019 року у справі

№ 369/11526/16-ц (провадження № 61-44511св18), із зазначенням висновку про те, що ухвала суду першої інстанції про збільшення розміру (уточнення) позовних вимог не може бути оскаржена в апеляційному порядку окремо від рішення суду.

МОТИВУВАЛЬНА ЧАСТИНА

Позиція Верховного Суду

Згідно з частиною третьою статті 3 ЦПК України провадження

в цивільних справах здійснюється відповідно до законів, чинних на час вчинення окремих процесуальних дій, розгляду і вирішення справи.

Згідно з частиною другою статті 389 ЦПК України підставами касаційного оскарження судових рішень, зазначених у пункті 1 частини першої цієї статті, є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права виключно у таких випадках: 1) якщо суд апеляційної інстанції

в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права

без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду,

крім випадку наявності постанови Верховного Суду про відступлення

від такого висновку; 2) якщо скаргник вмотивовано обґрунтував необхідність відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду

та застосованого судом апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні; 3) якщо відсутній висновок Верховного Суду щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах; 4) якщо судові рішення оскаржується з підстав, передбачених частинами першою, третьою статті 411 цього Кодексу. Підставами касаційного оскарження судових рішень, зазначених у пунктах 2, 3 частини першої цієї статті,

є неправильне застосування судом норм матеріального права

чи порушення норм процесуального права.

Відповідно до вимог частини першої статті 400 ЦПК України переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції в межах доводів та вимог касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження, перевіряє правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати

або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені

в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність

або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими.

Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду вважає, що касаційна скарга підлягає частковому задоволенню.

Мотиви, з яких виходить Верховний Суд, та застосовані норми права

Статтею 129 Конституції України та частиною третьою статті 2 ЦПК України передбачено, що однією з основних засад судочинства

є забезпечення права на апеляційний перегляд справи.

Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини

і основоположних свобод таке право повинно бути забезпечене судовими процедурами, які мають бути справедливими.

Положеннями частини другої статті 352 ЦПК України визначено,

що учасники справи, особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право оскаржити в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції окремо від рішення суду лише у випадках, передбачених статтею 353 цього Кодексу. Оскарження ухвал суду, які не передбачені статтею 353 цього Кодексу, окремо від рішення суду не допускається.

Заперечення на ухвали, що не підлягають оскарженню окремо

від рішення суду, включаються до апеляційної скарги на рішення суду (частина друга статті 353 ЦПК України).

За змістом принципу диспозитивності цивільного судочинства, закріпленого у статті 13 ЦПК України, суд розглядає справи не інакше як за зверненням особи, поданим відповідно до цього Кодексу, в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих учасниками справи або витребуваних судом у передбачених цим Кодексом випадках. Учасник справи розпоряджається своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд.

Особа, яка бере участь у справі, розпоряджається своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд.

Згідно з пунктом 2 частини другої, частиною третьою статті 49 ЦПК України крім прав та обов'язків, визначених у статті 43 цього Кодексу: позивач вправі збільшити або зменшити розмір позовних вимог

до закінчення підготовчого засідання або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження. До закінчення підготовчого засідання позивач має право змінити предмет або підстави позову шляхом подання письмової заяви. У справі, що розглядається за правилами спрощеного позовного провадження, зміна предмета або підстав позову допускається

не пізніше ніж за п'ять днів до початку першого судового засідання

у справі.

У пунктах 6, 7 частини другої статті 43 ЦПК України встановлено,

що учасники справи зобов'язані: виконувати процесуальні дії

у встановлені законом або судом строки; виконувати інші процесуальні обов'язки, визначені законом або судом.

Позовом у процесуальному сенсі є звернення до суду з вимогою

про захист своїх прав та інтересів, яке складається з двох елементів: предмета і підстави позову.

Предметом позову є певна матеріально-правова вимога позивача

до відповідача, стосовно якої позивач просить прийняти судові рішення. Підставу позову становлять обставини, якими позивач обґрунтовує його вимоги щодо захисту права та охоронюваного законом інтересу (постанова Великої Палати Верховного Суду від 12 червня 2019 року

у справі № 487/10128/14-ц).

Верховний Суд неодноразово звертав увагу на те, що процесуальним законом не передбачено права позивача на подання заяв (клопотань) про «доповнення» або «уточнення» позовних вимог. Тому в разі надходження до суду однієї із зазначених заяв (клопотань) останній, виходячи з її змісту, а також змісту раніше поданої позовної заяви

та конкретних обставин справи, повинен розцінювати її як: - подання іншого (ще одного) позову, чи - збільшення або зменшення розміру позовних вимог, чи - об'єднання позовних вимог, чи - зміну предмета або підстав позову.

При цьому при поданні вказаних заяв (клопотань) позивач має дотримуватися правил вчинення відповідної процесуальної дії, недодержання яких тягне за собою процесуальні наслідки, передбачені ЦПК України.

За приписами частини шостої статті 185 ЦПК України про повернення позовної заяви суд постановляє ухвалу. Ухвалу про повернення позовної заяви може бути оскаржена.

При застосуванні процесуальних норм належить уникати як надмірного формалізму, так і надмірної гнучкості, які можуть призвести

до скасування процесуальних вимог, встановлених законом. Надмірний формалізм у трактуванні процесуального законодавства визнається неправомірним обмеженням права на доступ до суду як елемента права на справедливий суд згідно зі статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Ухвала суду першої інстанції про відмову у прийнятті заяви

про збільшення позовних вимог не входить до переліку ухвал, які можуть бути оскаржені окремо від рішення суду в порядку статті 353 ЦПК України.

Наслідком відмови у прийнятті заяви про збільшення позовних вимог

є повернення такої заяви позивачу.

Водночас, пунктом 6 частини першої статті 353 ЦПК України визначено, що окремо від рішення суду можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції щодо повернення заяви позивачеві (заявникові).

Якщо спірні відносини не врегульовані законом, суд застосовує закон, що регулює подібні за змістом відносини (аналогія закону),

а за відсутності такого - суд виходить із загальних засад законодавства (аналогія права) (частина дев'ята статті 10 ЦПК України).

У справі «Скорик проти України» від 08 січня 2008 року Європейський суд з прав людини зазначив, що відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод,

якщо в національному правовому порядку існує процедура апеляції, держава має гарантувати, що особи, які знаходяться під її юрисдикцією, мають право у апеляційних судах на основні гарантії, передбачені статтею 6 Конвенції. Мають бути враховані особливості провадження, що розглядається, та сукупність проваджень, що здійснювались

у відповідності з національним правопорядком, а також роль апеляційного суду у них.

Таким чином, апеляційне провадження є важливою процесуальною гарантією захисту прав і охоронюваних законом інтересів осіб, які брали участь у розгляді справи у випадках та порядку, встановлених

ЦПК України.

Зважаючи на те, що процесуальним наслідком відмови у прийнятті заяви про збільшення позовних вимог є повернення такої заяви, яка, у свою чергу, може бути оскаржена в апеляційному порядку відповідно

до вимог пункту 6 частини першої статті 353 ЦПК України, Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду дійшов висновку, що на ухвалу суду про відмову у прийнятті заяви про збільшення позовних вимог може бути подана апеляційна скарга окремо від рішення суду.

За викладених обставин Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду не вбачає підстав для відступлення

від висновку, викладеного у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 03 квітня 2019 року у справі № 369/11526/16-ц (провадження № 61-44511св18).

У вказаній постанові суд касаційної інстанції вказав, що апеляційний суд не врахував пункт 6 частини першої статті 353 ЦПК України та дійшов передчасного висновку про повернення апеляційної скарги, оскільки

не перевіряв, чи передбачена процесуальним законодавством можливість суду відмовити у прийнятті позовної заяви з підстав, зазначених в ухвалі суду першої інстанції, та чи не є ця ухвала за своїм змістом ухвалою про повернення заяви позивачам.

Водночас, Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду приходить до висновку про відступлення від правового висновку Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 08 квітня 2021 року у справі

№ 177/1251/18 (провадження № 61-19172св20) про те, що ухвала суду першої інстанції про збільшення розміру (уточнення) позовних вимог

не може бути оскаржена в апеляційному порядку окремо від рішення суду.

Щодо доводів касаційної скарги по суті

У справі, яка переглядається, місцевий суд відмовив позивачу

у прийнятті заяви про збільшення розміру позовних вимог.

Не погоджуючись із таким судовим рішенням суду першої інстанції, позивач подав апеляційну скаргу.

Повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції виходив із того, що оскарження цієї ухвали не передбачено статтею 353 ЦПК України.

Реалізація права на апеляційне та касаційне оскарження судових рішень у справі про банкрутство відбувається за правилами і в порядку, передбаченими главами 1, 2 «Апеляційне провадження» та «Касаційне провадження» розділу V «Перегляд судових рішень» ЦПК України.

Підстави повернення апеляційної скарги визначені частиною п'ятою статті 357 ЦПК України.

Апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції також, якщо скаргу подано на ухвалу,

що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду (пункт 4 частини п'ятої статті 357 ЦПК України).

Зважаючи на те, що процесуальним наслідком відмови у прийнятті заяви про збільшення позовних вимог є повернення такої заяви, яка, у свою чергу, може бути оскаржена в апеляційному порядку відповідно

до вимог статті 353 ЦПК України, суд апеляційної інстанції дійшов помилкового висновку про те, що ухвала місцевого суду про збільшення розміру (уточнення) позовних вимог не може бути оскаржена

в апеляційному порядку окремо від рішення суду та про наявність підстав для повернення апеляційної скарги, що призвело до порушення норм процесуального права.

Згідно з пунктом 2 частини першої статті 409 ЦПК України суд касаційної інстанції за результатами розгляду касаційної скарги має право скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій повністю або частково і передати справу повністю або частково на новий розгляд, зокрема за встановленою підсудністю або для продовження розгляду.

За таких обставин Верховний Суд зробив висновок, що ухвала суду апеляційної інстанції не відповідає вимогам статті 263 ЦПК України

та постановлена з порушенням норм процесуального права,

що відповідно до частини четвертої статті 406, частин четвертої

та шостої статті 411 ЦПК України є підставою для її скасування

з передачею справи до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду.

Висновки щодо застосування норм права (частина друга статті 416 ЦПК України)

Статтею 129 Конституції України та частиною третьою статті 2 ЦПК України передбачено, що однією з основних засад судочинства

є забезпечення права на апеляційний перегляд справи.

Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини

і основоположних свобод таке право повинно бути забезпечене судовими процедурами, які мають бути справедливими.

Положеннями частини другої статті 352 ЦПК України визначено,

що учасники справи, особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право оскаржити в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції окремо від рішення суду лише у випадках, передбачених статтею 353 цього Кодексу. Оскарження ухвал суду, які не передбачені статтею 353 цього Кодексу, окремо від рішення суду не допускається.

Заперечення на ухвали, що не підлягають оскарженню окремо

від рішення суду, включаються до апеляційної скарги на рішення суду (частина друга статті 353 ЦПК України).

За змістом принципу диспозитивності цивільного судочинства, закріпленого у статті 13 ЦПК України, суд розглядає справи не інакше

як за зверненням особи, поданим відповідно до цього Кодексу, в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих учасниками справи або витребуваних судом у передбачених цим Кодексом випадках. Учасник справи розпоряджається своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд.

Особа, яка бере участь у справі, розпоряджається своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд.

Згідно з пунктом 2 частини другої, частиною третьою статті 49 ЦПК України крім прав та обов'язків, визначених у статті 43 цього Кодексу: позивач вправі збільшити або зменшити розмір позовних вимог до закінчення підготовчого засідання або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження. До закінчення підготовчого засідання позивач має право змінити предмет або підстави позову шляхом подання письмової заяви. У справі, що розглядається за правилами спрощеного позовного провадження, зміна предмета або підстав позову допускається

не пізніше ніж за п'ять днів до початку першого судового засідання

у справі.

Пунктами 6, 7 частини другої статті 43 ЦПК України встановлено,

що учасники справи зобов'язані: виконувати процесуальні

дії у встановлені законом або судом строки; виконувати інші процесуальні обов'язки, визначені законом або судом.

При поданні вказаних заяв (клопотань) позивач має дотримуватися правил вчинення відповідної процесуальної дії, недодержання

яких тягне за собою процесуальні наслідки, передбачені ЦПК України.

За приписами частини шостої статті 185 ЦПК України про повернення позовної заяви суд постановляє ухвалу. Ухвалу про повернення позовної заяви може бути оскаржена.

Ухвала суду першої інстанції про відмову у прийнятті заяви

про збільшення позовних вимог не входить до переліку ухвал, які можуть бути оскаржені окремо від рішення суду в порядку статті 353 ЦПК України.

Наслідком відмови у прийнятті заяви про збільшення позовних вимог

є повернення такої заяви позивачу.

Пунктом 6 частини першої статті 353 ЦПК України визначено, що окремо від рішення суду можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції щодо повернення заяви позивачеві (заявникові).

Якщо спірні відносини не врегульовані законом, суд застосовує закон, що регулює подібні за змістом відносини (аналогія закону),

а за відсутності такого - суд виходить із загальних засад законодавства (аналогія права) (частина дев'ята статті 10 ЦПК України).

У справі «Скорик проти України» від 08 січня 2008 року Європейський суд з прав людини зазначив, що відповідно до пункту 1

статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якщо в національному правовому порядку існує процедура апеляції, держава має гарантувати, що особи, які знаходяться під її юрисдикцією, мають право у апеляційних судах на основні гарантії, передбачені статтею 6 Конвенції. Мають бути враховані особливості провадження, що розглядається, та сукупність проваджень, що здійснювались

у відповідності з національним правопорядком, а також роль апеляційного суду у них.

Таким чином, апеляційне провадження є важливою процесуальною гарантією захисту прав і охоронюваних законом інтересів осіб, які брали участь у розгляді справи у випадках та порядку, встановлених ЦПК України.

Зважаючи на те, що процесуальним наслідком відмови у прийнятті заяви про збільшення позовних вимог є повернення такої заяви, яка, у свою чергу, може бути оскаржена в апеляційному порядку відповідно

до вимог статті 353 ЦПК України, Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду дійшов висновку, що на ухвалу суду про відмову у прийнятті заяви про збільшення позовних вимог може бути подана апеляційна скарга окремо від рішення суду.

Щодо клопотання про передачу справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду

Відповідно до частини першої статті 404 ЦПК України питання

про передачу справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду вирішується судом за власною ініціативою

або за клопотанням учасника справи.

Згідно з частиною п'ятою статті 403 ЦПК України суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії або палати, має право передати справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, якщо дійде висновку, що справа містить виключну правову проблему і така передача необхідна для забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовчої практики.

У касаційній скарзі міститься клопотання про передачу справи

на розгляд Великої Палати Верховного Суду, яке обґрунтоване наявністю процесуальних проблем у правозастосовчій практиці та формування єдиних правових позицій у подібних правовідносинах.

Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду приходить до висновку, що клопотання ОСОБА_1 про передачу справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду задоволенню не підлягає, оскільки відсутні підстави, передбачені частиною п'ятою статті 404 ЦПК України, для його задоволення, а заявник не навів обґрунтованих мотивів щодо цього.

Керуючись статтями 400, 409, 411, 416, 418, 419 ЦПК України, Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

У задоволенні клопотання ОСОБА_1 про передачу справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду відмовити.

Касаційну скаргу ОСОБА_1 задовольнити частково.

Ухвалу Кропивницького апеляційного суду від 14 травня 2021 року скасувати.

Справу передати до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду.

Постанова набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною та оскарженню не підлягає.

Суддя-доповідач

В. С. Висоцька

Судді:

Б. І. Гулько

В. І. Крат

Д. Д. Луспеник

Є. В. Синельников

І. М. Фаловська

М. Є. Червинська